

**Friends of
the Earth
Europe**

**Magyar
Természetvédők
Szövetsége**
Föld Barátai Magyarország

A klímaváltozás fenegyerekei: az új EU tagállamok az uniós források helytelen felhasználásával a tiszta energiára épülő európai gazdaság kerékkötői

Közép- és kelet-európai elemzés az Európai Regionális Fejlesztési és Kohéziós Alapoknak a klímaváltozással kapcsolatos teendőkhöz való hozzájárulásáról, különös tekintettel Magyarországra

A teljes, angol nyelvű tanulmány itt érhető el: <http://bankwatch.org/sites/default/files/enfants-terribles.pdf>

Jelen kiadvány az Európai Unió anyagi támogatásával készült. Tartalmáért kizárólag a CEE Bankwatch Network és a Magyar Természetvédők Szövetsége felel, az nem tükrözi az Európai Unió álláspontját.

A klímaváltozás fenegyerekei: az új EU tagállamok az uniós források helytelen felhasználásával a tiszta energiára épülő európai gazdaság kerékkötői

Közép- és kelet-európai elemzés az Európai Regionális Fejlesztési és Kohéziós Alapoknak a klímaváltozással kapcsolatos teendőkhöz való hozzájárulásáról, különös tekintettel Magyarországra

A teljes, angol nyelvű tanulmány itt érhető el: <http://bankwatch.org/sites/default/files/enfants-terribles.pdf>

Jelen kiadvány az Európai Unió anyagi támogatásával készült. Tartalmáért kizárólag a CEE Bankwatch Network és a Magyar Természetvédők Szövetsége felel, az nem tükrözi az Európai Unió álláspontját.

TARTALOM

NEMZETKÖZI ÁTTEKINTÉS

Tagországi helyzetképek

MAGYARORSZÁG – Az ördög a részletekben rejlik

Az éghajlatvédelmi akciók finanszírozása

Tiszta energia stratégiai megközelítésben

A közlekedés fejlesztése nem csökkenti a CO₂-intenzitást

A közlekedésfejlesztés finanszírozása

AJÁNLÁSOK

RÖVIDÍTÉSEK

NEMZETKÖZI ÁTTEKINTÉS

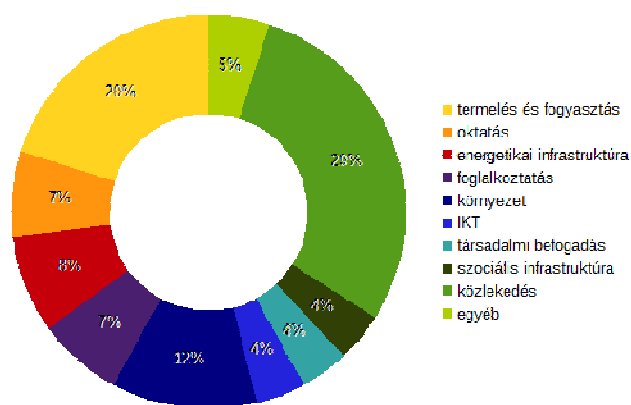
Az éghajlatváltozás már ma is hat társadalmainkra, és ha nem fékezzük meg, visszafordíthatatlanná válik, óriási pénzügyi és társadalmi költségeket róva az elkövetkező generációkra, soha nem látott kockázatoknak kitéve őket és korlátozva fejlődési kilátásaikat. Ez napjaink egyik legfontosabb közérdekű kihívása. Az Európai Unió elkötelezett a klímaváltozás rövid és hosszú távú mérséklése iránt¹, ahogy ezt a globális felmelegedést „jóval 2°C alatt“ tartani szándékozó Párizsi Megállapodás² aláírása is jelzi. Ennél fogva Európa hatalmas beruházási kihívással szembesül, hogy 2050-re gazdaságát megszabadítsa a fosszilis energiahordozóktól, megújuló energiákra alapozza és erőforrás-hatékonyra tegye. Ahogyan az Európai Bizottság 2050-es Dekarbonizációs Útiterve³ kapcsán is hangsúlyozták, ha tovább halogatjuk a szén alapú infrastruktúra kiváltására irányuló beruházásokat, jelentősen meg fog ugrani a költségük. Az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), az Európai Szociális Alap (ESZA) és a Kohéziós Alap (a továbbiakban együtt: „az EU alapok“) 351 milliárd eurós összege számottevően hozzá kell, hogy járjon ezekhez a beruházásokhoz, különösen Közép- és Kelet-Európában (KKE), ahol az EU- források fedezik a közérdekű beruházások javarészét.

Az energetikai infrastruktúra fejlesztéséről ma hozott döntések évtizedekre meg fogják határozni a termelési és fogyasztási mintázatokat, beleértve az ÜHG-kibocsátásokat. Az EU alapok felhasználási terveit, programjait kilenc országban megvizsgálva azt látjuk, hogy azok vajmi kevésbé igyekeznek a 2014-2020-as uniós forrásokat Közép- és Kelet-Európa gazdaságainak tiszta energiára való átállítása szolgálatába állítani, és csupán a források alig 20%-át fordítják éghajlati célokra. Az EU KKE tagállamainak EU Alapokra vonatkozó felhasználási tervei és programjai többnyire az európai társadalmak hosszú távú fenntarthatóságát veszélyeztető, fosszilis alapú, nagy energiaigényű gazdaságok éltetésére irányulnak.

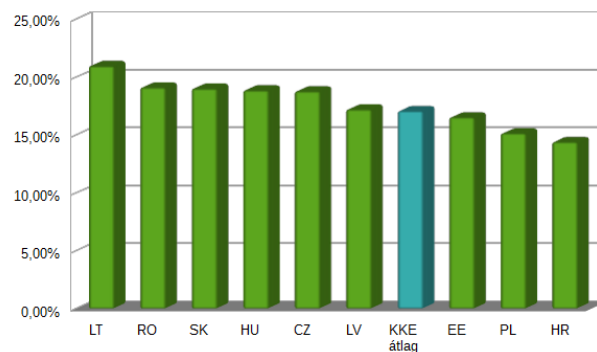
1 <http://ec.europa.eu/environment/action-programme/>

2 <http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/l09.pdf>

3 http://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050/index_en.htm

1. ábra: Az EU alapok (ERFA, KA, ESZA) beruházási területei. Forrás: saját számítás az elfogadott OP-k beavatkozási területei alapján (215/2014. 2014.03.07. bizottsági végrehajtási rendelet szerint)

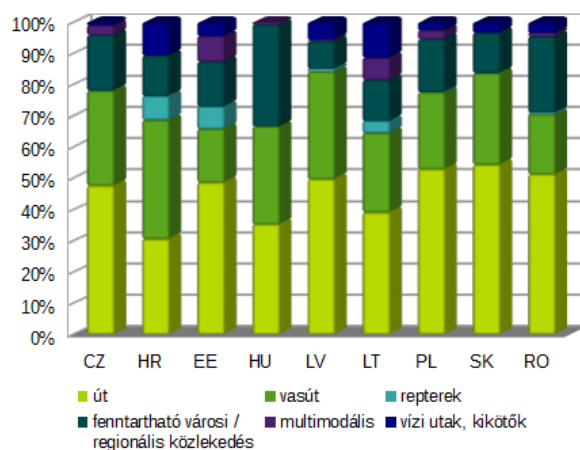
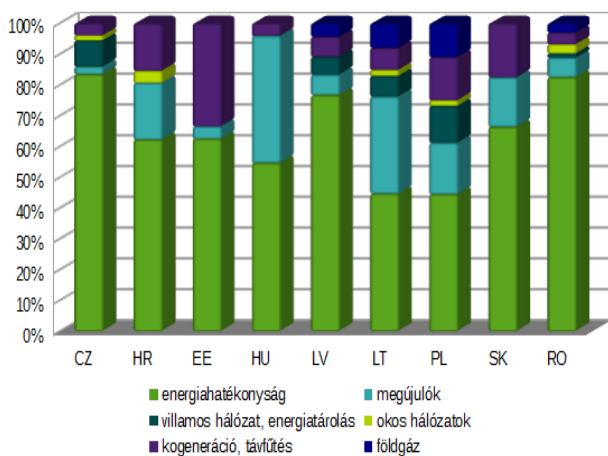
2. ábra: A kohéziós forrásokból éghajlatváltozással kapcsolatos tevékenységekre fordított összeg aránya országonként. Forrás: saját számítás az elfogadott OP-k beavatkozási területei alapján.

A kohéziós politika és az Európa 2020 stratégia elvárt összhangja nem ösztönzi kellőképpen a KKE tagországokat arra, hogy az EU alapokat az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátásának csökkentésére fordítsák. A KKE országok többségének nincs 2020-on túlra mutató kibocsátáscsökkentési terve, amely irányt szabhatna a tiszta energia infrastruktúra terén tervezendő beruházásoknak. Mivel a KKE országok nem adják jelét annak, hogy készek lennének a zöld energetikai rendszerekre történő, hosszú távú átállás beindítására, gyakorlatilag megfosztják az állami és magánberuházókat attól a beruházási biztonságtól, amelyre szükségük lenne ahhoz, hogy elkötelezzék magukat a megújuló energiaforrások, a hozzájuk kapcsolódó tárolási és hálózati technológiák kiépítése mellett.

Az éghajlatváltozással kapcsolatos szempontok általános érvényesítése (climatemainstreaming), amelyet az EU Alapok szabályozása előír, minden beruházási területre kiterjed, beleértve azokat is, amelyek nem kifejezetten a klímaváltozás kezelésére, energetikára, környezeti és más, közvetlenül kapcsolódó témákra irányulnak. Kutatásunk azonban arra mutat rá, hogy az éghajlatváltozás mérséklése elsősorban a retorika szintjén jelenik meg a stratégiai tervezési és programozási dokumentumokban (Partnerségi Megállapodásokban). Az éghajlatváltozás szempontjainak általános, a rendeletekben előírtak szerint horizontális elvként történő, gyakorlati érvényesítése a kohéziós politika forrásfelhasználási terveiben (operatív programokban) normatív szinten valósul csak meg, a végrehajtás szakaszára vonatkozóan többnyire hiányoznak ennek biztosítékai (pl. szigorú projekt kiválasztási kritériumok, megfelelő alapvető beruházások). Ahol nincsenek ÜHG-kibocsátáscsökkentési tervek, ott valamelyest az EU alapok mozdítják elő az éghajlatváltozás mérséklését, még ha nem is lépnek túl az Európa 2020 stratégia meglehetősen gyenge energetikai és éghajlatváltozási céljain. Az éghajlatváltozás szempontjainak általános érvényesítése mint horizontális elv gyakran kimerül abban, hogy a tagállam az EU Alapokból egy adott összeget elkülönít kifejezetten a klímaváltozáshoz köthető intézkedésekre úgymint energia és közlekedés a megfelelő operatív programokban, de más beruházási területekben csak kivételes esetben jelennek meg éghajlatváltozási szempontok. A stratégiai környezeti vizsgálat (SKV) sem nyújt kellő biztosítékot, mert a legritkább esetben készül hosszú távú, dekarbonizációs szemlélettel. Ahol pedig hatással lehetne az SKV a programok éghajlatváltozással kapcsolatos teljesítményére, az ajánlásait nem feltétlenül vezetik át a programokba.

Összességében nőtt a fenntartható energetikai infrastruktúrára – energiahatékonyságra, megújuló energiaforrásokra, okos hálózatokra – fordítandó összegek aránya a 2007-2013-as időszakhoz képest. Azonban ezek az allokációk a teljes EU-s finanszírozás töredékét képezik, csepp a tengerben az EU hosszú távú dekarbonizációs ütemtervének teljes beruházási igényéhez képest (beleértve az államkassza forrásait is). Ez aláássza az Energia Unió ambícióit, hogy az energiahatékonyság kerüljön az első helyre és világelső legyen a megújulók terén.

A fosszilis energiaforrások felhasználása (pl. széntüzelésű kazánokban) – levegőtisztaság vagy hatékonyság javítása címén – még mindig kap EU-s támogatást. A földgáz infrastruktúrát az Energia Unió másik dimenziója, az “energiabiztonság” reményében támogatják. Miközben a fosszilis tüzelőanyagok behozatalától (pl. földgáz Oroszországból) való függés nyilvánvaló okokból problémás, az Energia Uniónak a földgáz-ellátás diverzifikálására irányuló stratégiája nem töri meg a fosszilis tüzelők kitermelése és az importfüggőség ördögi körét. Nem vetik össze megfelelően a szénfüggőség további fosszilis infrastruktúra létesítése (folyékony gáztárolók és csővezetékek építése) általi fenntartásának költségét az energetikai rendszer átalakításába való beruházás és az országok fosszilis tüzelőktől való függetlenedése és megújulókra való átállása hasznával.

3. ábra: Energia infrastruktúra beruházások aránya. 4. ábra: A közlekedési módok részesedése a közlekedési Forrás: saját számítás az elfogadott OP-k beavatkozási területei alapján

A 2007-2013-as mintázatra rímelve, a közúti infrastruktúra részesül az EU Alapok közlekedési forrásainak legnagyobb hányadában (több mint 50%-ában), miközben a vasúton kívüli fenntartható közlekedési módok a perifériára szorulnak. A fejlesztések ÜHG-kibocsátásokra gyakorolt hatását nem vizsgálják az EU 2050-re kitűzött, 60%-os közlekedési kibocsátás-csökkentési célja tükrében, és a közlekedési tervezés hanyagolja a fenntartható mobilitási koncepciókat. Ez a “vaktában vezető” hozzáállás különösen azért aggályos, mert folytatódik a közlekedési ágazat kibocsátásainak növekedése (amely az utóbbi időben csak a gazdasági válság miatt torpant meg Európában).

Az EU alapok beruházási logikája nem meríti ki a fenntartható fejlődés és a gazdaság átszervezése előmozdításában rejlő lehetőségeket. Ahelyett, hogy a Kohéziós Politikát a klímaváltozás terén tehermegosztó eszköznek használnák, az EU alapokat még mindig elsősorban a domináns szén alapú energiamix bebetonozására fordítják, a fosszilis tüzelőanyagoktól való függőségbe zárva az országokat, ami hosszú távon káros hatással lesz az éghajlatra, valamint az országok gazdasági és társadalmi fejlődésére.

Tagországi helyzetképek

Csehország

Az energetikai ágazat fejlesztése nem kérdőjelezi meg a jelenlegi, fenntarthatatlan struktúrát: marad az energaintenzív gazdaság centralizált energiatermelő létesítményekkel, a modern technológiák lassú átvételével és a hatékonysági és megújuló energia potenciál lassú kihasználásával. A stratégia koherenciájára és a Partnerségi Megállapodás különböző részeinek összhangjára vajmi kevés figyelmet fordítottak. Döbbenetes a megújuló energiaforrásokra irányuló beruházások tudatos és módszeres korlátozása, mérséklése.

Észtország

Észtország, egy főre vonatkoztatva és GDP-arányosan, még mindig a három legnagyobb európai ÜHG-kibocsátó egyike, elsősorban az olajjalára alapuló, szén- és energaintenzív energiatermelési

ágazata, a közúti áruszállítás és autóhasználat gyors növekedése, az új járműpark alacsony energiahatékonyasága és az épületállomány magas energiafogyasztása következtében. Az olajpalára továbbra is elsődleges energiaforrásként tekintve Észtország fenn is tartja nagy szénintenzitását, hosszú távú dekarbonizációs stratégiáját nem hajtotta/hajtja végre. Az olajpalától való függést az EU alapok sem veszik célba. A közúti közlekedési támogatások figyelmen kívül hagyják a kibocsátási szempontokat, a projektkiválasztás során és horizontális elvként hiányosan, tévesen jelenik meg az éghajlatváltozás mérséklése mint szempont.

Horvátország

Az energiafogyasztás és az ÜHG-kibocsátás csökkentésének jelenlegi mértékét tekintve Horvátország 2020-as energetikai céljai idejétmúltak; az EU alapok felhasználási tervei legalább ambíciózusabbak a nemzeti céloknál. A Nemzeti Megújuló Energia Cselekvési Terv nem számol 2020-ig új nap- és szélenergiás létesítményekkel, miközben a tervezett fosszilis energiatermelő létesítmények meggátolják a tiszta energia felé történő elmozdulást. A tervezési dokumentumok elégtelen mértékben integrálják az éghajlatváltozási szempontokat, a kötelező előírásokat is figyelmen kívül hagyják. A villamos energia hálózatok támogatása ellentétes a meglévő és leendő megújuló energiás magánberuházások érdekeinek összeegyeztetéséről szóló prioritással.

Lengyelország

A lengyel gazdaság szénszegény és klímabarát átalakítása messze nem tartozik az EU által támogatandó beruházások elsődleges és átfogó fejlesztési céljai közé. Sokkal inkább az állami intézkedések egy elszigetelt eleme, amelyet az EU a tematikus koncentráció és az elkülönítés révén megkövetel. A nagy allokáció és az éghajlatváltozási célok formális hangoztatása ellenére az EU-s alapok Lengyelországban a jelenlegi, szén alapú gazdaság átalakítása helyett annak fenntartását tűzik ki célul. Az aktuális beruházási és fejlesztési modell a közlekedés terén is még mindig a nagy kibocsátású módokat részesíti előnyben, a nehéz infrastruktúrát az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás természetes módszereivel szemben, a turizmust a biológiai sokféleség védelmével szemben, valamint a hagyományos, fosszilis tüzelőanyagokra alapozott energiaellátó rendszert az energiahatékonyaságot mindig előnyben részesítő, a lakosok aktív energiapiaci részvételét lehetővé tévő, decentralizált megoldásokkal szemben.

Lettország

Az EU Kohéziós Politikája keretében tervezett beruházások segítik Lettország 2020-ra és 2030-ra vonatkozó nemzeti éghajlatvédelmi céljainak elérését, mely célok azonban nem éppen koherensek a klímaváltozás, a fenntarthatóság és az energiaellátási rendszer átalakítása tekintetében. A 2020-ig tartó lett Nemzeti Fejlesztési Terv nagymértékben figyelmen kívül hagyja az éghajlatváltozás mérséklését, a stratégiai prioritások többségénél nem vizsgálják azok környezeti és éghajlati hatásait. Bár a 2030-as lett Fenntartható Fejlődési Stratégia önmagában progresszív, elszigetelt marad, nem ültették át a hosszú távú fejlesztési tervekbe. Az éghajlatváltozás mérséklése mint horizontális elv a Partnerségi Megállapodásban, az operatív programokban és a projektkiválasztási kritériumokban is gyengén jelenik meg. Az energetikai beruházásokat leginkább a földgáz import diverzifikálásáról folyó politikai vita határozza meg, ami nem engedi az energiaellátó rendszer átalakítását. A biomassza (tűzifa) alapú fűtés további szorgalmazása mellett a fenntartható megújulók (szél, napenergia) kiaknázása nem kap teret. Az EU Alapokból energiahatékonyaságra allokált összeg csupán szépségtapasz a lakóépületek gyatra energiahatékonyasággal jellemzett helyzetén. A közlekedésfejlesztési beruházások – bár stratégiai célként tűzik ki – nem teljesítik az ÜHG kibocsátás-csökkentési célokat. Mi több, a beruházások jelentős része vajmi kevés hatással van a kibocsátás-csökkentésre, így Lettország magas részesedése a kibocsátásokból várhatóan nem csökken.

Litvánia

A nemzeti éghajlatváltozási politika fejlődése ellenére az éghajlatváltozás mérséklésére irányuló erőfeszítéseket az ágazati politikák határozzák meg, azok ezáltal fragmentáltak, hiányzik a hosszú távú dekarbonizációs célhoz vezető ütemterv, és az EU alapokat nem hangolták össze a klímaváltozás mérséklését célzó stratégiákkal. Miközben az Európa 2020 stratégia céljaihoz közel jár az ország, az EU alapok nem kezelik a közlekedési és mezőgazdasági ÜHG-kibocsátások csökkentését. Az EU alapok tervezési dokumentumai gyengén érvényesítik az éghajlatváltozási szempontokat, nem igazolják, hogy az egyes intézkedések hogyan fognak hozzájárulni az éghajlatváltozással kapcsolatos célokhoz vagy hogyan fogják elősegíteni a „szénszegény” gazdaság kialakítását. A Partnerségi

Megállapodásban leírt fenntarthatósági horizontális elvet nem veszik kellő mértékben figyelembe a programozás szintjén. Több, az éghajlatváltozáshoz köthető tevékenységként megjelölt intézkedésnek semmi vagy csekély köze van a „klímás” célokhöz. Az energetikai infrastruktúra beruházásai elsősorban a lakótömbök energiahatékonyágát célozzák. A megújuló energiaforrások támogatása a szilárd biomassza alapú fűtőberendezésekre korlátozódik. Az éghajlatváltozás mérséklésének fontosságát az egyes gazdasági ágazatok érdekkörei nem ismerték fel kellő mértékben.

Románia

Románia energetikai stratégiái a „minden marad a régiben” forgatókönyv mentén tartalmaznak energiahatékonyági és a megújuló energiaforrások fogadására alkalmas rendszerfejlesztéseket az Európa 2020 célokkal összhangban. Azonban az atomenergia, a földgáz mint „átmeneti energiaforrás” és a belső energiapiac tökéletesítése dominál; a fosszilis tüzelőanyagok az atomenergia teljes kivezetését célzó, 2020-on túli alternatív, „zöld” vagy „szuper-zöld” forgatókönyvekkel az Európai Strukturális és Beruházási Alapok felhasználását szabályozó nemzeti stratégiák nem számolnak. Romániában elsősorban az EU vezérli, ösztönzi az éghajlatváltozáshoz köthető tevékenységeket, a mérséklési célokat az EU-s célok határozzák meg és EU-s alapok finanszírozzák; a kormány nem tervez további, ezt kiegészítő, éghajlatváltozási célú intézkedéseket. A közlekedési ágazat tervei, melyek az EU alapok harmadát élvezik, nincsenek tekintettel klímaváltozási szempontokra. Noha az energiahatékonyági potenciált ágazatonként próbálják kihasználni (az energetikai források nagyját az uniós jognak való megfelelés érdekében a középületek felújítása kapja), az allokációk nem mindig támasztják ezt alá. A megújulóakra szánt források 90%-a biomasszára megy. Az éghajlatváltozás mérséklése és más tematikus célok összehangolása hiányos, a témához közvetlenül nem kapcsolódó programokban nem jelennek meg „klímás” szempontok.

Szlovákia

Szlovákia elszalasztotta annak lehetőségét, hogy a kohéziós kiadásokat nagy szénintenzitású és nagymértékben import fosszilisfüggő energiaágazatának dekarbonizációjához kösse. Az energiagazdálkodás bármilyen rendszerszintű átalakítása az energiapiac liberalizációját és decentralizációját követelné, amely ellentétes a szlovák energiaszektor monopolisztikus tulajdonosi struktúrájának érdekeivel. Az államigazgatás nagy befolyással bír a „rendszerváltásban” kulcsszerepet játszó más területeken is: a kutatás-fejlesztésben, oktatásban, a vállalkozások támogatásában és a regionális fejlesztésben. Ezen ágazatok mindegyikében jelentősek a liberalizáció és a decentralizáció gátjai. Ezért nem teremt lehetőséget a Partnerségi Megállapodás a szlovák energiatermelés, energiaellátás és -fogyasztás rendszerének átalakítására, még ha formálisan el is ismeri a szénszegény gazdaság szükségességét. Minden ma ismert szlovák stratégia megemlíti a szénszegény gazdaságot a fenntartható fejlődéssel összefüggésben. Leírják a koncepciót, elismerik fontosságát, de amikor le kellene azt fordítani stratégiai kiadási döntésekre és beruházási intézkedésekre, nyilvánvalóvá válik, hogy vagy nem értik, vagy szándékosan figyelmen kívül hagyják azt. A szlovák kohéziós politikában foglalt, éghajlatváltozási vonatkozású intézkedések teljesítik bár az elvárt minimumot, ahhoz azonban nem elegendőek, hogy eltérítsék Szlovákiát a megszokott fejlődési iránytól.

A magyarországi helyzetet részletesen ismertetjük a következő fejezetben.

MAGYARORSZÁG – Az ördög a részletekben rejlik

Az EU alapok csak bizonyos mértékig járulnak hozzá a nemzeti energetikai forgatókönyvek céljaihoz; az energiahatékonyságban és megújuló energiaforrásokban rejlő potenciált nem aknázzák ki kellő mértékben.

Miközben az EU alapok elősegíthetnék az energetikai rendszer átalakítását, más források a fenntarthatatlan energiatermelési és -fogyasztási mintázatokat támogathatják.

Bár az energiahatékonyság nemzeti prioritás, az éghajlatváltozási szempontok horizontális integrációja nem elégséges.

Bizonyos előremutató, EU-s támogatású intézkedések segítenek elmozdulni a fenntarthatatlan fejlődés útjáról.

A magyar energetikai rendszert alacsony egy főre jutó energiafogyasztás és viszonylag magas energiaintenzitás jellemzi. Az energiafogyasztás az elmúlt tíz évben évente átlagosan 1,3%-kal csökkent. Miközben a hivatalos 2020-as forgatókönyvek az energiafogyasztás növekedésével számolnak, a – Nemzeti Energiastratégiával és az MTA számításaival alátámasztott – megújuló potenciálra alapozott, alternatív forgatókönyvek (ELTE, Greenpeace) 2040-re, ill. 2050-re lényegesen alacsonyabb primer energiaigényt is reálisnak tartanak.

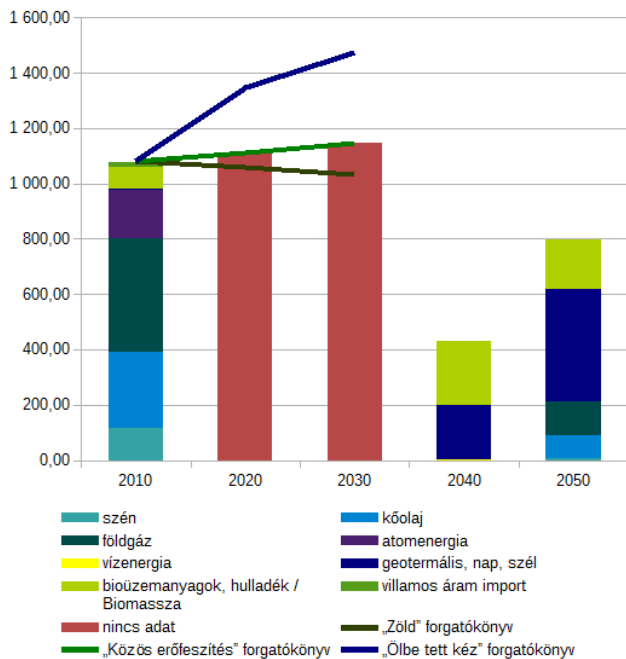
Az Európa 2020 stratégia céljai nem elegendők ahhoz, hogy a globális felmelegedést 2°C alatt tartsák – így a hozzá köthető magyar célok is hasonlóan gyengék.

A Nemzeti Energiastratégia szándéka szerint, bár mérsékelt progresszív célokkal, de az energetikai rendszer átalakítását szorgalmazza. Azonban, ahogy a fenti ábrából kitűnik, még a “zöld” forgatókönyv sem aknázza ki teljesen a megújuló potenciált, miközben a Stratégia a “közös cselekvés” forgatókönyv mellett teszi le a voksot. Ráadásul:

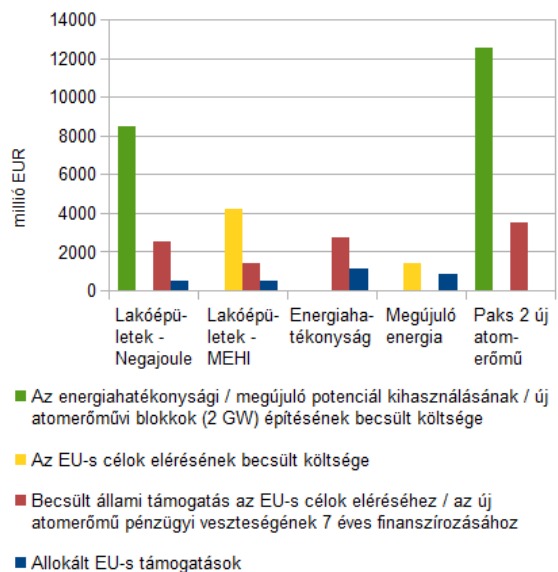
1. A villamos energia termelésben az “Atom – Szén – Zöld” forgatókönyvet részesíti előnyben, amelynek első két eleme – nem EU-s forrásokból finanszírozva – hosszú távra fenntarthatatlan útra tereli a magyar energetikai rendszert.
2. A teljes energiafogyasztás folyamatos csökkenése ellenére a jövőforgatókönyveket a közelmúltban ellenkező irányban módosították, és a “zöld” részt megkurtították. Mindkét módosítás a Paks-2 atomerőmű építése létjogosultságának igazolása érdekében történt.
3. A Nemzeti Energiastratégia utolsó célja, azaz az állam szerepének megerősítése, ellentétes az Európai Bizottság országspecifikus ajánlásával (mely szerint az energiaárak szabályozását fokozatosan fel kell számolni, és a nemzeti szabályozó függetlenségét biztosítani kell) és az Európai Bizottság alelnöke, Maroš Šefčovič ajánlásával⁴. Így az EU alapok csepp a „zöld energia reform” tengerében, amelyeket azonban a Bizottság követelményeivel ellentétes gazdasági környezetben fognak felhasználni.

Sajnos a programozási dokumentumokban hivatkozott Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia is a fenntarthatatlan energiatermelési mintázatok fenntartását szorgalmazza némi újítással (tisztá szén technológiák, innovatív nukleáris technológiák, energiatárolás és -ellátás, hulladék energia). Legfeljebb az informatikai prioritáson belül energetikai vonatkozásban megjelölt “okos város” cél előremutató.

⁴ https://ec.europa.eu/commission/2014-2019/sefcovic/announcements/hungary-and-energy-union_en

5. ábra: Éghajlatvédelmi célok, forgatókönyvek

6. ábra: Az energetika beruházások finanszírozása – szükségletek és allokációk

Az 5. ábrához:

2010: Primerenergia fogyasztás és energia mix Magyarországon. Forrás: Nemzetközi Energiaügynökség

2020 and 2030: Primerenergia-igény forgatókönyvek Magyarországra. Forrás: Nemzeti Energiastratégia 2030.

2040: Az ELTE „Errre van előre” Munkacsoportjának jövőforgatókönyve: 60%-kal kevesebb energiafogyasztás, 100%-ban megújulókból fedezve.

2050: A Greenpeace Magyarország Progresszív Energiaforradalom (2011) forgatókönyve: 38%-kal alacsonyabb energiafogyasztás, 75%-ban megújulókból fedezve, atomenergia nélkül.

A 6. ábrához:

Lakóépületek NegaJoule: Az Energiaklub NegaJoule 2020 tanulmánya a magyarországi lakóépületek energiamegtakarítási potenciálját 117 PJ/évre becsüli. Ennek támogatásigénye (30%) hét évre mintegy 2 milliárd euró.

Lakóépületek MEHI: A Magyar Energiahatékonysági Intézet (MEHI) és partnerei a Hazai Hatékonyság Programban (www.hazaihatekonysag.hu) mintegy évi 600 millió euróval javasolják támogatni az energiahatékonyság fejlesztését 2014-2020 között, ami 4,2 milliárd eurót jelent a hétéves időszakra.

Energiahatékonyság: Mintegy 2,72 milliárd euró állami támogatás szükséges az EU-s cél (44,6 PJ/év 2014 és 2020 között, a 2. Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Terv adatai alapján, saját számításaink szerint) eléréséhez. Az energiahatékonyság közvetlenül kb. 1,16 milliárd euró támogatásra számíthat az OP-k allokációi szerint (saját számítás a beavatkozási területek alapján).

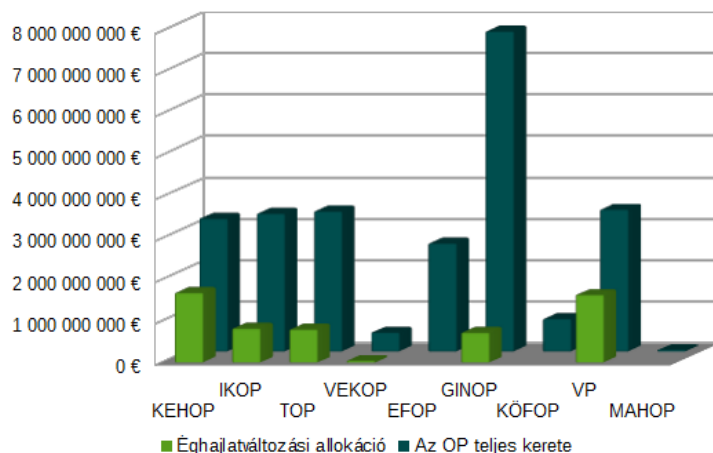
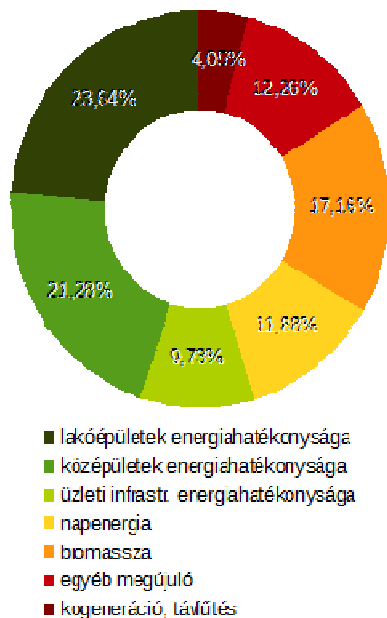
Megújuló energiaforrások: A 2020-as EU-s cél (a teljes energiafogyasztás 14,65%-a megújulókból) elérésének költsége kb. 1,4 milliárd euró (saját számítás a Nemzeti Megújuló Cselekvési Tervhez a Magyar Energetikai és Atomenergia-felügyeleti Hivatal és a Pylon Kft. által készített háttér tanulmány adatai alapján). Az EU alapokból közvetlenül mintegy 876 millió euró támogatás jut megújulóakra az OP-k allokációi szerint (saját számítás a beavatkozási területek alapján).

Paks 2 új atomreaktorok: A két új, 2 GW-os atomreaktor becsült költsége meghaladja a 12 milliárd eurót. Az Energiaklub tanulmánya szerint az energiaárak esedékes növekedése (2026-ra 25%-kal magasabbak) esetén az állam az erőmű működésének első hét évében várhatóan megtéríti majd az állami tulajdonú erőművek veszteségeit, ami 3 milliárd euróra becsülhető.

Az éghajlatváltozással kapcsolatos tevékenységek finanszírozása

Miután a Partnerségi Megállapodásra nem készült ex-ante értékelés, az éghajlatváltozással kapcsolatos tevékenységek pedig az OP-kban elszórtnan szerepelnek, az ex-ante értékelések nem vizsgálták, hogy a „klímás” célokra allokált összegek elegendők-e a kitűzött célok eléréséhez. A Partnerségi Megállapodás szerint energiahatékonyságra fordítandó összeg (1159,08 millió euró) számottevő, de nem elégséges (legjobb esetben is csak a szükségletek 42,58%-át fedezi), és sajnálatos módon fosszilis energiatermelő egységek felújítását is tartalmazza. A közvetlenül megújuló energia hasznosítására irányuló beruházásokra szánt összeg (875,9 millió euró, a szükségletek legfeljebb 62,14%-a) messze nem elegendő.

Az Oroszországgal a Paks-2 atomerőműről és a Gazprom-vezérelt Déli Áramlatról folyó tárgyalások éppen nem csökkentik az ország egy beszállítótól való függését. Ez alátámasztja az Európa 2020 stratégia gyengeségét és más források segítségével ássa alá az energetikai rendszer EU alapok által támogatott átalakítását. A fosszilis tüzelőktől való függést fokozhatja, ha az európai emissziókereskedelmi rendszer modernizációs alapját is szénmegkötésre és -tárolásra (CCS) fordítják. Az energiahatékonysági fejlesztések szükségességét pedig a kormány népszerűségi intézkedése, az államilag mesterségesen alacsonyan tartott energiaárakkal elért rezsicsökkentés palástolja el.

7. ábra: Energiahatékonysági és energetikai 8. ábra: Az éghajlatváltozás célkitűzéseikhez felhasználható infrastruktúrális beruházások a Partnerségi támogatás indikatív összege (EUR) operatív programonként, a Megállapodásban. Forrás: saját számítás az programok teljes keretéhez viszonyítva. Forrás: elfogadott OP-k, elfogadott OP-k beavatkozási területei alapján

A megújuló energiaforrásokra jutó támogatások oroszlátrészét a biomasszának szánják a Partnerségi Megállapodás és a 2050-es alternatív energetikai forgatókönyvek egyaránt. Ezt azonban felül kellene vizsgálni és legalább szigorú fenntarthatósági követelményekhez kötni ha nem kivonni a biomassza alapú energiatermelés negy terület- és ökológiai lábnyoma miatt. A napenergia és más megújuló hasznosítása számára kedvezőtlen a betáplálási tarifa, a közelmúltban bevezetett napelem-adó és a közösségi, ill. egyéni megújulóenergia-termelési beruházások csekély támogatása. Éppen az utóbbinak adhatna lökést Šefčovič felhívása, hogy az állampolgárok „vegyék kezükbe az energiaforradalmat”⁵. Sajnos csak korlátozott mértékben támogatja a a Vidékfejlesztési Program és a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, hogy a helyi közösségek a helyi erőforrások felhasználásával termeljék meg energiaszükségletüket.

Az éghajlatváltozással kapcsolatos célok teljesítését is veszélyezteti a források sok tervezett intézkedés okozta felaprózódásának az ex-ante értékelők által is feltárt kockázata (mely éppen a Környezeti és Energiahatékonysági OP-t sújtja az egyik legnagyobb mértékben).

Ami a pénzügyi eszközöket illeti, azok jól ösztönözhetik az energetikai beruházásokat, hiszen azok hosszabb távon megtérülnek. A Gazdaságfejlesztési és Innovációs OP biztosít is ilyen eszközöket energiahatékonysági és megújuló fejlesztésekre a vállalkozói szektor és lakóépületek felújítása számára, önállóan és vissza nem térítendő támogatással kombinálva is. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a legutóbbi kormányzati átcsoportosítási szándékkal ellentétben, a lakosság energiaszegénységi helyzetét tekintve, elengedhetetlen, hogy a lakóépületek energiahatékony felújítására vissza nem térítendő támogatások is rendelkezésre álljanak.

5 <http://cor.europa.eu/en/news/Pages/interview-maros-sefcovic.aspx>

Az EU alapok mellett energetikai célra tervezett további kiegészítő források közül az Európai Beruházási Bank 1 milliárd eurós hitele és a Juncker-féle Európai Stratégiai Beruházási Terv keretében tervezett energetikai beruházások éghajlati hatása vegyesnek tekinthető: előbbiben megújuló és energiahatékonysági projektek, fenntartható városfejlesztés, de környezeti szempontokhoz nem kötött hitelek egyaránt szerepelnek, utóbbiban az országhatáron átnyúló energetikai hálózatok bár fosszilis energiára épülnek, de az energiabiztonságot szolgálják. A dél-budapesti hőtársulás jó példa lehet.

Tiszta energia stratégiai megközelítésben

Az Európa 2020 nemzeti céljai kellően gyengék ahhoz, hogy teljesítésük ne igényeljen különösebb erőfeszítést. A Partnerségi Megállapodás mégsem tesz még említést sem 2030-as célokról, és elsődlegesen a versenyképességre és növekedésre fókuszál. Noha átveszi az energiahatékonyságot az öt nemzeti prioritás egyikeként, mégsem biztosítja a támogatási prioritások és az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó célok teljes összhangját: az éghajlatvédelmi megfontolások nem integrálódtak minden tematikus célba, és egyes prioritások (pl. közútépítés) egyenesen aláássák a mások által generált éghajlati hasznokat. A megújuló energia potenciált a szükségesnél csekélyebb mértékben hasznosítják az EU alapok programjai.

Néhány esetben azonban kimondottan progresszív gondolkodásról tanúskodik a Partnerségi Megállapodás: a fenntartható városi közlekedés támogatása, környezeti és társadalmi hasznok biztosítása, az idősödő és szegregált lakosság klímaváltozásnak való erőteljesebb kitettsége, a településtervezés átgondolásának szükségessége, az éghajlatváltozás mint egészségügyi kérdés felismerése, a klimatikus hatások koncentrációja a városokban. A gond, hogy ezek a szempontok nem integrálódtak minden releváns programba és célba, és az energiaszegénységet nem kívánják kifejezetten kezelni. A múlt tanulságai alapján néhány előremutatóan új irányt is szabnak a programok: az újraerdősítést szorgalmazzák, valamint a nagy bioetanol üzemek helyett a kisebb léptékű mezőgazdasági beruházásokat.

Az éghajlatváltozási szempontok horizontális integrációja összetettsége miatt nagy kihívást jelent.

Az az általános megközelítés, hogy a pályázóknak a többletpontokért tett vállalások helyett a projekt egészébe kell integrálniuk a horizontális szempontokat, üdvözlendő. Ugyanakkor a horizontális szempontok számon kérhetősége kérdéses. Mivel a horizontális kritériumok elvek szintjén a Partnerségi Megállapodásban és – némi módosítással – az OP-kban szerepelnek, továbbá esetenként a „műveletek kiválasztásában alkalmazandó vezérelvek” között, valamint a külön dokumentumban megjelenő projektkiválasztási kritériumok között is előfordulhatnak, áttekintésük mind a pályázók, mind az értékelők számára nehézkes lehet.

Öröndetes, hogy Magyarország horizontális elvként tűzte ki a „klímaváltozás megelőzését és alkalmazkodást”. A „fenntartható fejlődés” elvét pedig a „támogatási konstrukciók összeállítása, a projektek kiválasztása, a program megvalósítása során” érvényesítendő rész-elvekre bontja a Partnerségi Megállapodás.

A gyakorlat ismeretében lesz majd megítélhető, mennyire kedvez a fenntarthatóság és a „klímás” szempontok érvényesítésének az az eljárás, mely szerint az irányító hatóságok és a monitoring bizottságok dönthetik majd el, hogy a felsorolt szempontok közül melyeket tartják „relevánsnak és arányosnak” egy adott ágazat beruházásai számára kiválasztási kritériumként, miközben a horizontális integrációért felelős Miniszterelnökség minden pályázati felhívást felülvizsgál majd ebből a szempontból. Ezen folyamat átláthatatlansága mindenesetre nem éppen megnyugtató, mint ahogy az sem, hogy egyelőre nem látszanak az intézményrendszerben a projektek éghajlatváltozási hatásainak, teljesítményének ellenőrzésére, megkövetelésére hivatott kapacitások.

Sajnos a tervezett beavatkozások területi dimenziója, térségi hatásai ismertetése rendszerint nem tér ki éghajlati vonatkozásokra. A Vidékfejlesztési Program azonban kiköti, hogy a helyi LEADER stratégiáknak összhangban kell lenniük a környezet- és éghajlatpolitika céljaival.

Néhány kivételtől eltekintve a programok csekély mértékben integrálják az éghajlati szempontokat.

Még ha a gazdasági szempontok dominanciáját kritizálták is az ex-ante értékelők, a fenntarthatósági szempontok általános érvényesítését félretéve jóváhagyták a tervezők azon szándékát, hogy az EU

alapok 60%-a a gazdaságfejlesztést szolgálja. Ugyanakkor a stratégiai környezeti vizsgálatok többször megjegyzik, hogy EU-s támogatások nélkül hosszú távon fenntarthatatlanabb fejlődési irányt venne az ország. Míg az OP-k megfelelő hangsúlyt helyeznek az energiahatékonyságra és a megújuló energiaforrások alkalmazására, a probléma az erre és más „klímás” tevékenységekre allokált összegek nagyságával van, valamint azzal, hogy az éghajlati szempontok szinte meg sem jelennek a nem kifejezetten „klímás” célú beavatkozásoknál (pl. oktatás, foglalkoztatás, gazdaságfejlesztés, szociális infrastruktúra).

Elszalasztott lehetőségek:

- A programok nem támogatják okos energiaellátó rendszerek kialakítását.
- Nem kötik a beruházásokat a „szénszegény” gazdasághoz, nem rendeltek forrásokat a következő beavatkozási területekhez: 3. (termelő beruházások nagyvállalatoknál), 65. (kutatás-fejlesztés-innováció), 70. (nagy vállalkozások), 71. (a „szénszegény” gazdaságot elősegítő vállalkozások szolgáltatásai).
- Az ÜHG-kibocsátást csökkentő más intézkedésekre sem jutott elég forrás: pl. metán kezelése, tárolása, komposztálás (23. beavatkozási terület).
- A települési légszennyezettség problémáját (PM10), az ivóvizek gyógyszermaradványterheltségét egyetlen OP sem kezeli.
- Az oktatási és a társadalmi integrációs programok éghajlatváltozási szemléletformálási potenciáljának kihasználását nem ösztönzik.

Nem kevésbé problémás a fenntarthatóság fogalmának pl. a Gazdaságfejlesztési és Innovációs OP-ban tapasztalt félreértelmezése, a környezeti szempontok gazdasági és pénzügyi megfontolásoknak való alárendelése. A Terület- és Településfejlesztési OP kiválasztási kritériumai között szereplő „a tervezett fejlesztés az ÜHG kibocsátást a lehető legkisebb mértékben növelje, lehetőleg csökkentse” kitétel ismét az Európa 2020 nemzeti céljainak gyengeségével magyarázható. A klímadatos szemlélet további terjesztésének szükségességét támasztja alá, hogy az integrált területi program-specifikus kiválasztási kritériumok közé a 19-ből csak 6 megye és a 22-ből csak 8 megyei jogú város válogatott be valamilyen környezeti vagy fenntarthatósági szempontot.

a) Energhahatékonyság

A tervezett tevékenységek és kiválasztási kritériumaik meglehetősen előremutatóak.

Rendkívül kedvezőtlen ugyanakkor, hogy a kormányzat a KEHOP-ban lakóépületek energiahatékonysági beruházásaira szánt forrásokat átcsoportosítaná kormányzati épületek azonos célú fejlesztésére, ezzel veszélyeztetve a Nemzeti Energhahatékonysági Cselekvési Terv teljesítését és káros társadalmi hatásokat idézve elő.

b) Fosszilis energiahordozók

Noha a kazánok, fűtőberendezések modernizációja, kogenerációs létesítmények telepítése (GINOP, TOP) burkoltan fosszilis tüzelőanyagok használatát is támogathatja, némi reményre ad okot a TOP-ban szereplő kitétel: „a beavatkozás minden olyan, az energiaháztartás fejlesztésére irányuló energiaforrás-váltó kezdeményezést támogat, amelynek révén csökken az önkormányzatok fosszilis energiahordozóktól való függősége”.

c) Megújuló energiaforrások

Változó minőségű feltételek jellemzik ezt a témakört. A vállalkozások energetikai beruházásainál például a megújulók alkalmazásának nem feltétele az energiahatékonysági fejlesztés, ami az energiafelhasználás további növekedéséhez vezethet. A napelemparkok támogatásánál törekedni kellene, hogy elsősorban már burkolt felületen, pl. tetőn valósuljon meg). Pozitív ugyanakkor, hogy minden új építés esetében megfontolandó a megújulók használata, és épületek megújulás korszegűsítése esetén az épületnek meg kell felelnie az új épületekre vonatkozó hőveszteségi előírásoknak.

A nap- és szélenergiás fejlesztések szélesebb körű kiaknázásához – és nyilván támogatásához – a Partnerségi Megállapodás a technológia és a piac további fejlődését tartja szükségesnek.

d) Biomassza

Sajnálatos módon a Partnerségi Megállapodás nem ismeri fel a nagymértékű biomassza alapú energiatermelésnek a talaj kiszarolásából eredő, ökológiailag káros hatását, ezért azt széles körben támogatja (KEHOP, VEKOP, VP). A TOP-ból a "biomassza-égetés" explicite kikerült bár, azonban a megfogalmazás még mindig ennek preferálását sejteti. Ami pozitívnak tekinthető: "lokális, közösségi célú biomassza alapú megoldások nem irányulnak a fahasználat növelésére" (VP), "nem ítéhető oda támogatás (...) gyors növekedésű fajok energetikai célú faültetvényei telepítéséhez" (VP). Öröndetes, hogy a KEHOP kijelenti, hogy biomassza alapú energiatermelést csak a fenntarthatósági kritériumok teljesítése mellett támogat.

e) Égetés

Bár a stratégiai környezeti vizsgálat javasolta a hulladékégetés elkerülését, három OP (TOP, GINOP, VEKOP) és a Vidékfejlesztési Program különböző formákban támogatja azt. A Környezeti és Energiahatékonysági Programban foglalt, a budapesti szennyvíziszapok hosszú távú kezelését ártalmatlanítását, hasznosítását célzó nagyprojekt pedig kiterjedhet települési szilárd hulladék égetésére is. A kiválasztási kritériumok nem képesek elejét venni az éghajlatra és a talaj tápanyagháztartására káros projekteknek.

f) Alkalmazkodás

Előremutató például a TOP-ban „a barnamezős területek, rozsdáövezetek funkcióváltó (pl. család- és klímabarát módon megújuló) rehabilitációja“, a klímabarát városi környezet megteremtése, a zöldfelületek klímaadaptációt szem előtt tartó fejlesztése, a városi üzleti környezet környezettudatos átalakítása. A KEHOP klímaalkalmazkodás címén főleg az árvízvédelemre fordít nagy összegeket. Sajnos ezek tervezésénél nem kaptak kellő hangsúlyt a természetvédelmi és vidékfejlesztési megfontolások, a környezetvédelmi hatóságok és civil szervezetek korai részvételét nem biztosították. A KEHOP ugyanakkor tartalmaz néhány olyan érdekes klímaalkalmazkodási intézkedést is – helyi és térségi tervezés a helyi köz- és gazdasági szereplők részvételével –, amely jó példa is lehet.

A közlekedésfejlesztésenemcsökkenti a CO₂-intenzitást

A közlekedés fejlesztését is több operatív program támogatja, azonban egyik sem kizárólag környezetbarát intézkedéseket tartalmaz. Az Integrált Közlekedésfejlesztési OP az energiahatékonyság fejlesztésére mint gazdaságilag indokolatlan, külső kényszerre tekint, és ez mindaddig így lesz, míg az externális költségeket nem internalizáljuk. Ezért jegyezheti meg az SKV jelentés, hogy EU-s támogatás nélkül a tiszta/fenntartható városi közlekedésfejlesztés és a vasútfejlesztés nagyja valószínűleg elmaradna, és a közúti közlekedés erőteljesebben növekedne. Azonban így is kérdéses, hogy megfelelő mértékben és sikerrel célozza-e meg az OP a közlekedés energiaintenzitásának és a GDP növekedésének szétválasztását, ill. a közlekedési módok mérlegének átbillentését.

Mindenesetre a tervezett közútfejlesztések (TEN-T és az annak elérését szolgáló térségi utak) nagyobb sebességet és forgalmat generálva a károsanyag-kibocsátások növekedését eredményezik, ami éppen ellentétes az Európai Bizottság „Közlekedés 2050” útitervével, amely a közlekedési kibocsátások 60%-os csökkentését tűzi ki célul.

Az IKOP a közlekedésfejlesztés térségi hatásaihoz sajátosan viszonyul: egyrészt figyelmen kívül hagyja ezeket (a „súlyos és tartós természeti vagy demográfiai hátrányban lévő földrajzi területekre” gyakorolt hatások „nem relevánsak”), ezzel ellentmondva a „Kohéziós Alap” mint fogalom filozófiájának, másrészt térségi elérhetőséget is finanszíroz, de csak a TEN-T-hez köthetően és csak közúton, amellyel a települések közötti elérési problémákat nem orvosolja.

A turizmus fejlesztésének (TOP, GINOP) közlekedési hatásaival kevésbé foglalkoznak a programok, noha a látogatószám célul kitűzött növelése – a turisztikai desztinációk (természeti és kulturális örökség helyszínek) megközelítése miatt – óhatatlanul a közlekedési kibocsátások növekedését fogja eredményezni, még ha a természeti értékeket közvetlenül környezetbarát módokon közelítik is meg a látogatók.

Az Európai Hálózatfejlesztési Eszköz (CEF) projektlistája vegyes környezeti hatásokat ígér: azon néhány autópálya, vasútfelújítás és az ETCS rendszer fejlesztése szerepel, valamint egy új vasúti Duna-híd és a TEN-T víziút és kikötők tervezése és kivitelezése (utóbbiról részletesebben alább).

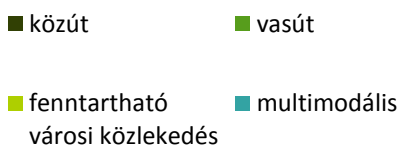
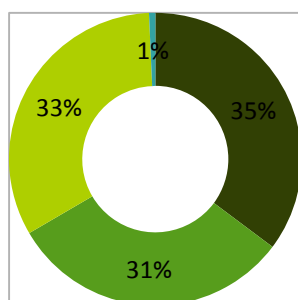
Ami a közlekedési projektek kiválasztási kritériumrendszerét illeti, néhány kivételtől eltekintve kevés és gyenge környezeti szempont jellemzi azt.

A Duna hajózhatóságának fejlesztése

A Duna klímabarátjának tekintett TEN-T folyosó, fejlesztése azonban problematikus. Az IKOP csak szelíd, minimális környezeti hatással járó intézkedésekkel (hajózóút kijelölése, intelligens közlekedési rendszer) járul ehhez hozzá. Azonban a dunai hajóút fejlesztése CEF nagyprojekt is lesz, ennek konkrét tartalma viszont még nem ismert. Az IKOP-ban jelzett kormányzati szándék szerint „a hosszú távú fenntarthatóság miatt hazánk átfogó rendszerben tekint az árvízvédelmi, természetvédelmi, vízügyi és hajózhatósági kérdésekre”.

A helyzet konfliktust rejt: míg Magyarország ellenzi az ökoszisztémákra káros infrastrukturális beruházásokat, addig az Európai Bizottság és az Európai Duna Bizottság a Duna hajózhatóságának minden eszközzel történő fejlesztését szorgalmazza, és ehhez forrásokat is remél⁶. Kétséges, hogyan lehet felszámolni több mint ötven szűkületet a magyar folyószakaszon az egész éves hajózhatóság érdekében, 120-180 méter szélességben 2,5 méter merülést biztosítva az ökológiai rendszer jelentős károsítása nélkül.

A közlekedésfejlesztés finanszírozása

9. ábra: Az egyes közlekedési módok részesedése a Partnerségi Megállapodás közlekedésfejlesztési támogatásaiból Magyarországon. Forrás: saját számítás az elfogadott OP-k beavatkozási területei alapján.

Az IKOP – az OP-k között a harmadik legnagyobb arányban – forrásai 25%-ával járul hozzá az éghajlatváltozási célokhoz. Ez azonban kevés, ha azt tekintjük, hogy nem lép túl az Európa 2020 klímás céljain, miközben a közlekedési források 35%-át a közúti közlekedés kapja. Ugyanakkor pozitívum, hogy a források 33%-át fenntartható városi közlekedésre tervezik fordítani.

6 Administrative Arrangement Concerning a Framework for Cooperation Between the Secretariat of the Danube Commission and the Directorate-General for Mobility and Transport of the European Commission – DG MOVE; Done at Budapest on 24 July 2015; <http://www.danubecommission.org/uploads/doc/AA%202015/Final%20Administr%20Arrangement%20DC-DG%20MOVE.pdf>

AJÁNLÁSOK

Ajánlások a finanszírozási tervekhez: a dekarbonizáció elősegítése és a gazdaság EU-átlagnál magasabb energia- és szénintenzitásának csökkentése érdekében:

- Több forrás szükséges a 4. tematikus célra energiahatékonyságra ERFA-ból (TOP) és Kohéziós Alapból (KEHOP) (utóbbinál lakóépületekre).
- Több forrás szükséges az 5. tematikus célra Kohéziós Alapból szemléletformálásra (KEHOP), valamint nagyobb hangsúly a szemléletformálásra a 4. és 6. tematikus célon belül.
- Több forrást igényel a 6. tematikus cél természetvédelemre (KEHOP).

Ajánlások a végrehajtáshoz

- Az éghajlatváltozás mérséklését a maximális célzott forrásfelhasználás érdekében jobban integrálni kellene a munkafolyamatokba és eljárásokba, a régiók mindegyikében egyformán alkalmazandó, kötelező fenntarthatósági és ÜHG-kibocsátás csökkentési projektkiválasztási kritériumok révén, különösen a biomassza és közlekedési projektek esetében.
- Biztosítsák, hogy egyetlen, az európai ÜHG kibocsátás-csökkentési célokra várhatóan káros hatást gyakorló beruházás se kaphasson támogatást, számolják fel minden fosszilis tüzelőanyag közvetlen és közvetett támogatását.
- Olyan projekteket támogassanak, amelyek multiplikatív hatással bírhatnak, ökoinnovációt igényelnek, energia-, erőforrás- és folyamatmenedzsment kapacitást hoznak létre és magatartásbeli változást eredményeznek.

Ajánlások a programtartalmára, valamint a monitoring és beszámolóidőszakára:

- Az EU alapok költségvetési terveit ágyazzák be a hosszabb távú ÜHG-kibocsátás csökkentési stratégiákba, célul tűzve ki a 80-95%-os kibocsátás-csökkentést és alacsony energiaigényű, megújulóakra alapozott energetikai rendszerek létrehozását.
- Vezessék be az éghajlatváltozási teljesítmény értékelését ("szénlábnyom" módszer) az EU-s támogatású projektek tényleges ÜHG-kibocsátási hatásainak mérésére és mérséklésére:
 - o A "szénlábnyom értékelés" a közvetlen és a közvetett, előidézett ÜHG-kibocsátásokra is terjedjen ki.
 - o Minden operatív programot vessenek alá az ÜHG-kibocsátásokra gyakorolt hatásra is kiterjedő ex-ante értékelésnek (pl. "CO2MPARE").
 - o Az éves utólagos (ex-post) értékelés összesítse valamennyi EU-s támogatású projekt karbon lábnyomát; az operatív programok együttes ÜHG mérlegének negatívnak kell lennie.
 - o A tagországok végezzenek átfogó értékelést minden operatív programról és a Partnerségi Megállapodásról (azaz minden Európai Strukturális és Beruházási Alapról) az elkövetkező időközi felülvizsgálat során, a Technikai Segítségnyújtást és a JASPERS-t használva.
- Az eredmény- és kimeneti indikátorokat igazítsák a "szénlábnyomhoz".
- A horizontális elveket minden beruházási prioritásra és beavatkozásra a lehető legteljesebb mértékben alkalmazzák. Az összes horizontális elvet, kritériumot, követelményt egy helyen összegyűjtve tegyék hozzáférhetővé minden pályázati felhívás esetében.
- A jobb koncentráció érdekében csökkentsék a beruházási prioritások számát.
- A pénzügyi eszközökre is vezessenek be egyértelmű kiválasztási kritériumokat, eszközöket és indikátorokat, hogy az Európai Stratégiai Beruházási Alap és az Európai Beruházási Bank forrásaiból is csak a fenntarthatóságot szolgáló projektek részesülhessenek.

Ajánlások megújuló energiaforrások és energiahatékonyság terén

- Az energiahatékonysági beruházások élvezzenek előnyt az új energiatermelési és -továbbítási létesítményekkel szemben nemzeti és helyi szinten egyaránt.
- A támogatásokat a hosszú távon az éghajlatváltozást mérséklő hatású energetikai infrastruktúra beruházásokra összpontosítsák és csoportosítsák át, mint például új energiagazdálkodási rendszerek és módozatok, energetikai kereslet-kínálat egyeztetése, ipari szimbiózisok, körkörös gazdasági folyamatok és okos energiaelosztási rendszerek.
- A megújuló beruházásokat szigorú fenntarthatósági követelményekhez kell kötni minden területen (városrehabilitáció, közösségvezérelt helyi fejlesztések, szociális infrastruktúra stb.): a szélerő, napenergia, geotermikus energia elsőbbséget élvezzen, a biomassza felhasználásának feltétele legyen az ökoszisztéma szolgáltatások, a talaj tápanyag-

- háztartásának és a biológiai sokféleség védelme.
- Naperőművek kialakításánál törekedni kellene a barnamezős beruházások előnyben részesítésére.
- Fenntarthatósági követelmények energiahatékonysági beruházásokhoz: környezetbarát, természetes anyagok használata, helyi erőforrások használata, alternatív technológiák és természetbarát megoldások előnyben részesítése.
- A kutatást, technológiai fejlődést és innovációt célzó beavatkozások kifejezetten az erőforrás- és energiatakarékos technológiák fejlesztésére irányuljanak, részesüljenek előnyben az energiahatékonyság, megújuló és klímaalkalmazkodás terén végzett K+F+I tevékenységek.
- Az erőforrás- és energiahatékony termelés és az életciklus-elemzés kötelezően előírandó, az erőforrás-hatékonyság a projektkiválasztási kritériumok között is jelenjen meg.
- A szociális és egészségügyi infrastruktúra beruházásainál követeljék meg a környezettudatosságot, a környezetbarát anyagok és megújuló energiaforrások alkalmazását, valamint részesítsék előnyben az energiahatékony és energiatakarékos (ezáltal alacsonyabb működési költségeket eredményező) megoldások alkalmazását.
- A közösségvezérelt helyi fejlesztés / LEADER keretében a helyi energiapotenciál hasznosításakor részesítsék előnyben az energiamegtakarítást (alacsony energiafogyasztást).
- Az eszközök és berendezések beszerzésénél legyen feltétel a jó környezeti teljesítmény (anyag-, energia- és víztakarékosság).
- Az energiatermelés decentralizálása a kis és feltörekvő helyi energiatermelők ösztönzésével fokozandó.

Ajánlások az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás vonatkozásában:

- Vonják meg a támogatási jogosultságot a végzetes környezeti károkat okozó éghajlatvédelmi vagy alkalmazkodási intézkedésektől.
- A városfejlesztéseknél követeljék meg a zöldfelületek növelését, a biológiai sokféleség fokozását, a városi területek erdősítését, a védett területek és ökoszisztéma szolgáltatások fejlesztését.
- A helyi gazdaság erősítése a gazdaságfejlesztés domináns prioritása legyen.
- Minden oktatási tevékenységben jelenjen meg a megfelelő kontextusban az éghajlati és környezeti tudás átadása; élvezzenek előnyt a kifejezetten ezen területekre irányuló képzések.
- A kisléptékű vízgazdálkodási infrastruktúra beruházásoknál klímaalkalmazkodási kritériumok alkalmazandók.

Ajánlások közlekedési projektekhez:

- A környezetileg és társadalmilag káros autópályafejlesztések helyett a jobb területi tervezésre és a vasútfejlesztésre kell helyezni a hangsúlyt.
- Az ökológiai átjárhatóságot biztosító technológiákat és környezetbarát kivitelezést (pl. zajvédő falak, porvédelem, energiahatékonyság) általánosan követeljék meg.
- A szemléletformálás (pl. a közlekedési igények csökkentése, közösségi autózás, ökövezetés), őshonos fasorok ültetése, másodnyersanyagok (inert hulladék) felhasználása, a megújuló energiaforrások alkalmazási lehetőségének vizsgálata (pl. közlekedési lámpáknál és utastájékoztatásnál) legyen kötelező.

RÖVIDÍTÉSEK

CEF	Európai Hálózatfejlesztési Eszköz
EFOP	Emberi Erőforrás-fejlesztési Operatív Program
EFSI	Európai Stratégiai Beruházási Alap
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESZA	Európai Szociális Alap
GINOP	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
IKOP	Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program
KA	Kohéziós Alap
KEHOP	Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program
KKE	Közép- és Kelet-Európa(i)
KÖFOP	Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztés Operatív Program
MAHOP	Magyar Halászati Operatív Program
SKV	stratégiai környezeti vizsgálat
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
ÜHG	üvegházhatásúgáz(ok)
VEKOP	Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program
VP	Vidékfejlesztési Program